

Слюсаренко А. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0001-7116-5783

e-mail: a.slusarenko@gmail.com

Структурні зміни в економіці України

Анотація. Світовий простір сформовано за принципом диференціації за ознакою економічного розвитку. Основою визначення рівня економічного розвитку є баланс часток секторів національної економіки в загальній структурі ВВП. На момент реального часу найбільш практично застосовуваною є теорія про трисекторальну модель економіки, яка, за замовчуванням, містить аграрний (сировинний), індустріальний (промисловий) та постіндустріальний (сфера послуг) сектори. Забезпечення економічного розвитку країн загалом та України зокрема вимагає якісних змін в структурі економіки зі зміною пріоритетів функціонування за видами економічної діяльності на користь третинного (сфера послуг) сектору. Доцільними є відхід української економіки від стереотипів сировинного виробництва та статусу «аграрної» держави й зміна пріоритетів розвитку з врахуванням досвіду країн-лідерів світу.

Ключові слова: національна економіка; сектор економіки; валовий внутрішній продукт; економічний розвиток; глобалізація.

Slusarenko Andriy, Ph.D. (Economics), Associate Professor of Departments of Management of Organizations and Foreign Economic Activity, Mykolaiv V.O. Sukhomlynskiy National University, Mykolayiv, Ukraine

Structural Changes in the Economy of Ukraine

Abstract. Introduction. The world's space is based on the principle of differentiation on the basis of economic development. The basis for determining the level of economic development is the balance of sectors' shares of the national economy in the overall structure of GDP. At present, the theory of a three-sectoral economic model is the most practical and consists of agrarian (raw), industrial and postindustrial (service sector) sectors. The relation between the resulting types of economic activity determines the position of states and their economic sufficiency at the global level. Ensuring economic development of countries in general and of Ukraine, in particular, requires qualitative changes in the structure of the economy with the change in the priorities of functioning by types of economic activity in favor of the tertiary sector (service sector).

Purpose. The purpose of the article is to study and analyze qualitative changes in the structure of Ukraine's economy, based on indicators and experience of economically developed countries of the world.

Results. The Ukrainian economy has positive characteristics of qualitative changes, given the increase in the share of the tertiary sector in the structure of the gross domestic product on the basis of recent years. The increase of economic results in the context of the services sector is due to the development of wholesale and retail trade. The reduction of agricultural output is positive, but the negative effect is a reduction in the results of the industrial production sector.

Conclusions. Qualitative changes and transformations in the Ukrainian economy have positive characteristics but are a long way off from the practice of economically developed countries. The benchmark for a domestic economy is the value of the primary sector at the level of 2% and tertiary - 70-80%. The strategic task for our state is to overcome the traditional positioning as "agrarian" and the departure from the practice of selling to the foreign markets of the raw material base.

Keywords: national economy; sector of the economy; gross domestic product; economic development; globalization.

JEL Classification: F02; F63; O11; O57; P52.

Постановка проблеми. Світова економіка зазнає значних змін в силу революційних процесів у сферах промисловості, інженерії, науки. Швидкість адаптації країни до мінливого оточення, визначеного зовнішніми імперативами або ж глобалізацією, як єдиним ринковим простором, є запорукою економічної довершеності. Доцільно звернути увагу на структурну змістовність національної економіки, яка є показником якості функціонування держави загалом.

Визначення місця української економіки у світі вимагає першочергового аналізу співвідношення та взаємозв'язків між економічними результуючими за відповідними секторами, що визначає якість змін в державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування сутності структури національної економіки присвячено праці багатьох закордонних та вітчизняних вчених. Дане питання вивчалось,

починаючи з кінця XIX ст., сформовано багато концепцій та теорій. Більш значущим з практичної точки зору є питання визначення якості даної структури, виходячи з позицій розподілу часток між відповідними секторами, що розкрито в працях Б. Маркова, О. Беляєва, О. Коломицева, О. Пирога. Дослідженнями проблем взаємозв'язку структурних змін в економіці України з економічним розвитком займаються: Е. Лібанова, В. Гаєць, С Біла, Л. Шинкарук та інші. Мало вирішеними залишаються питання раціонального розподілу результатів за видами економічної діяльності в структурі економіки України та врахування досвіду передових країн світу.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження та аналіз структурних змін в економіці України та порівняння їх з показниками передових країн світу з метою визначення якості і передумов забезпечення економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна вже має чималий досвід самостійності у веденні економічної діяльності, який сформовано протягом 28 років незалежності. Під час становлення нашої держави як незалежної та суверенної економіка зазнавала значних змін та трансформацій, так, є

доречним систематичне проведення аналізу їх якісних характеристик та результуючих. Для проведення власних досліджень за основу прийнято аналіз розподілу валового внутрішнього продукту за відповідними секторами економіки України та формування висновку щодо її стану в цілому.

Традиційним в науці та практиці є поділ національної економіки на три сектори, які є визначниками ступеню її економічного розвитку. Теорія про трисекторальну модель національної економіки була створена у 1930-1940-х роках XX ст. британськими економістами Аланом Фішером та Коліном Кларком, а також французьким економістом і соціологом Жаном Фурастьє [1- 4]. Проте в умовах сьогодення все більших обсягів набуває третинний сектор, який визначає необхідність подальшої диференціації та формування четвертинного та п'ятинного секторів в економіці. Загалом, під структурою економіки варто розуміти її внутрішню будову з відображенням її складових елементів, що характеризується відповідними співвідношеннями та взаємозв'язками. Відповідне відображення секторальної моделі національної економіки здійснено на рис. 1.

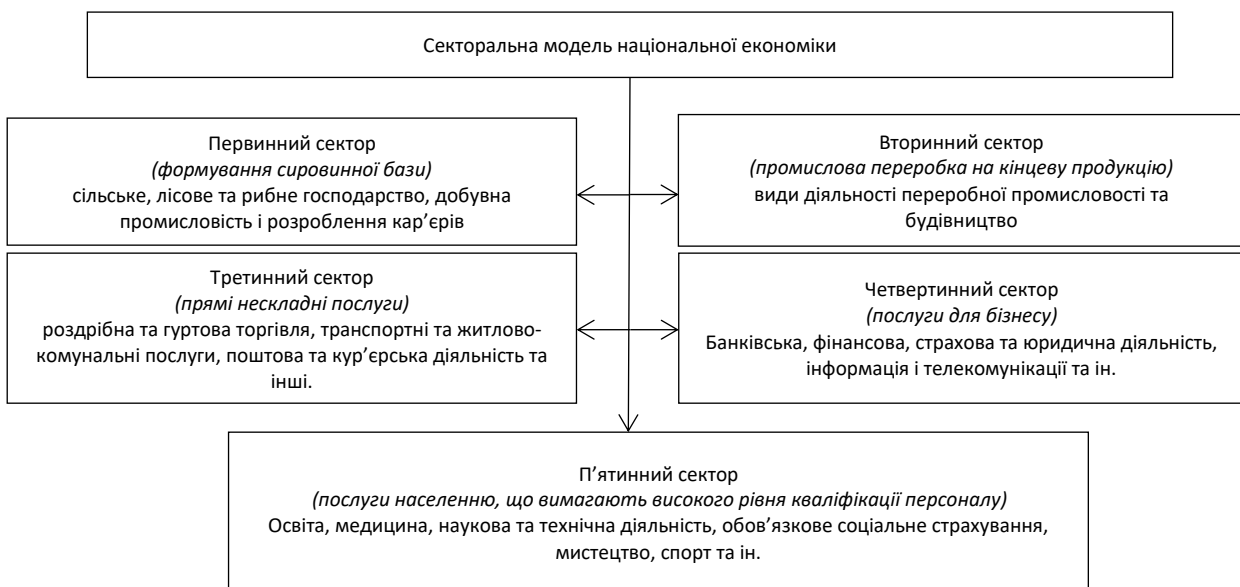

Рисунок 1 – Секторальна модель національної економіки

Джерело: складено автором на основі [5-6]

При проведенні власних досліджень вважається за доцільне систематизувати дані саме за трьома секторами. Первинний сектор сформовано результатами діяльності сільського, рибного та лісового господарства, а також добувної промисловості, він є першоджерелом сировинного забезпечення для інших галузей. У свою чергу, вторинний сектор містить результуючі діяльності видів економічної діяльності держави, які передбачають переробку сировини на кінцеву, готову до споживання

продукцію. Третинний сектор вміщує в собі економічні результати від надання різного роду послуг. Проте ряд науковців та практиків зауважують на необхідності координації економічних величин результатів діяльності за економічними секторами, що визначає рівень розвитку певного національного інституту. За необхідне приймається визначити зміни в пропорціях між частками ВВП української економіки, які формують визначений сектор, з метою формування відповідних висновків (табл. 1).

Таблиця 1 **Виробництво та розподіл ВВП України за секторами економіки**

Роки	ВВП в основних цінах	Первинний сектор		Вторинний сектор		Третинний сектор	
		млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%
2001	475391	90609	19,06	227149	47,78	157633	33,16
2005	1035531	137389	13,27	508246	49,08	389896	37,65
2010	2466423	315301	12,78	1071331	43,44	1079791	43,78
2015	4189241	744982	17,78	1598392	38,15	1845867	44,06
2016	5058294	909339	17,98	1972029	38,98	2176926	43,04
2017	6255397	1071509	17,13	2452682	39,21	2721206	43,50

Джерело: складено автором за [7; 8]

За дослідженнями К. Кларка, ще у 1940 р. сформовано висновок, який є виправданим з практичної точки зору, стосовно того, що зі зростанням рівня економічного розвитку зменшується попит на продукцію сільського господарства. Попит на промислові товари спочатку зростає, а потім, в силу планомірної насиченості ринку, скорочується. У свою чергу, за міркуваннями науковця, попит на послуги постійно збільшується. Зі збільшенням доходів в економіці зростання сфери послуг випереджає зростання промислового і аграрного виробництва [3]. Так, що переважання питомої ваги сільського, рибного, лісового господарства та добувної промисловості в структурі ВВП є ознакою країн з низьким рівнем розвитку економіки. Переважання економічних результатів за видами діяльності, котрі складають вторинний сектор є характерним для країн, що розвиваються. Економічно розвинені країни в результатах діяльності мають переважання третинного сектору в структурі ВВП. Відтак, висновки стосовно якісних змін в структурі економіки України є позитивним, виходячи з фактичного скорочення частки первинного сектору в структурі за підсумками 2017 року та зростанням частки третинного. Результати 2017 року засвідчують частку сфери послуг в розмірі 43,50 %, яка є лівовою в структурі ВВП. Незначне відставання за обсягом економічного результату визначає сфера промисловості (39,21 %). Сектор сировинної бази

займає лише 17,13 %, з них на сільське господарство припадає 11,62 %, в той час як показники попередніх років мають більші значення.

Вичерпна характеристика якості змін національної економіки України підтверджується даними рис. 2, який відображає структуру валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності.

Функціонування української економіки засвідчує розвиток оптової та роздрібною торгівлі, адже питома вага фінансових надходжень від даного виду економічної діяльності в структурі ВВП за рядом досліджуваних років збільшується з 8,34 % у 2001 р. до 13,31 % у 2017 році. Тенденцію до зростання питомої ваги в структурі визначають результуючі інформаційної, телекомунікаційної, професійної, наукової та технічної діяльності, а також сфери адміністративного та допоміжного обслуговування; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування. Зазначені види економічної діяльності презентують третинний сектор економіки, який визначає позитивні якісні зміни в економіці України загалом. Проте негативним, суто з суб'єктивної точки зору, є зменшення економічного результату переробної промисловості у 2017 р. з часткою у 28,85 % у порівнянні з попередніми роками. Зменшення частки вторинного сектору в економіці визначене скороченням обсягів виробництва саме переробної промисловості.

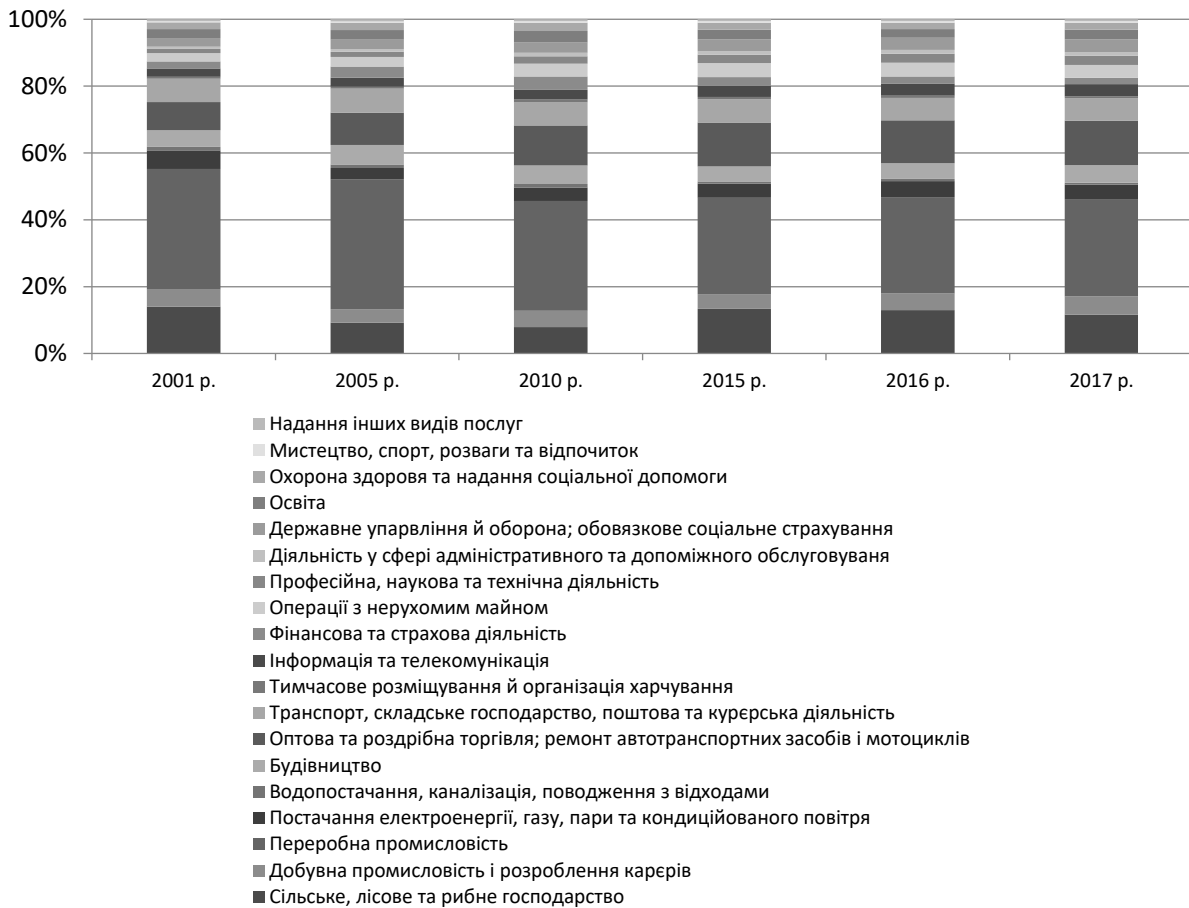

Рисунок 2 – Динаміка структури ВВП за видами економічної діяльності в Україні, млн грн

Джерело: складено автором за [7; 8]

Економічна буденність вітчизняної економіки звернути увагу на структуру національних економік визначена позитивними змінами, проте варто інших країн, яку приведено в таблиці 2.

Таблиця 2 Розподіл ВВП країн світу за секторами економіки за даними 2016 року

Країна	Номинальний обсяг ВВП, млн дол. США	Первинний сектору економіки		Вторинний сектор економки		Третинний сектор економіки	
		Млн дол. США	%	Млн дол. США	%	Млн дол. США	%
США	17946996	215364	1,20	3427876	19,1	14303756	79,7
Китай	11007721	990695	9,00	4458127	40,50	5558899	50,50
Японія	4730300	56764	1,20	1300833	27,50	3377434	71,40
Велика Британія	2649890	18549	0,70	556477	21,00	2074564	78,29
Німеччина	3494900	27959	0,80	982067	28,10	2484874	71,10
Франція	2488280	47277	1,90	455355	18,30	1985647	79,80
Італія	1852500	37050	2,00	448305	24,20	1367145	73,80
Канада	1532340	27582	1,80	438249	28,60	1066509	69,60
Польща	467350	15890	3,40	157030	33,60	294431	63,00
Росія	1267750	49442	3,90	456390	36,00	761918	60,10

Джерело: складено автором за [9]

Відтак, підтверджується концепція економічної довершеності держав, які за структурними характеристиками мають переважання третинного сектору. Частка первинного сектору в структурі національних економік розвинених країн світу не

перевищує 2 %, в той час як результуючі третинного сектору формують діапазон в 70-80 %. Якісна характеристика секторальної структури України значно поступається показникам країн Європи. Якість структури української економіки перебуває на рівні

1970-х років таких країн, як Іспанія, Італія, Великобританія та Німеччина [10, с. 205]. Тож українська економіка має позитивні характеристики, які мають динамічно змінюватись з наближенням до передових значень, які доцільно сприймати як норматив.

Досить усталеними є трактування України як аграрної держави або ж «житниці», що вимагає зміни стереотипів та функціональних орієнтирів. Доцільно звернути увагу на формування інноваційної інфраструктури загалом, що є передумовою та акселератором розвитку третинного сектору. Доречним є відхід України від формування іміджу країни, яка займається експортом сировини для переробної промисловості більш розвинених країн. Продукція сільського господарства має набувати товарної форми та презентуватись на ринку у вигляді

кінцевого продукту, що також гарантуватиме якісні зміни в економіці. **Висновки.** Метою будь якого державного інституту є забезпечення економічного розвитку, який є неможливим без змін в економіці країни, що, у свою чергу, супроводжується вагомими структурними та організаційними трансформаціями в усіх сферах господарювання. Рівень економічного розвитку країни залежить від розподілу часток ВВП та балансу зайнятості населення між секторами економіки. Однозначною є розрізненість країн світу і навіть окремих регіонів однієї країни за ознакою розподілу економічних результатів за видами економічної діяльності в структурі ВВП, що вимагає вивчення та формування національного підходу до формування економічно потужної держави здатної забезпечити планомірний розвиток в стратегічній перспективі.

Література:

1. Fisher A. Production, primary, secondary and tertiary. *Economic Record* 15.1. 1939. P. 24-38.
2. Fisher A. The Clash of Progress and Security. London: Macmillan, 1935. 234 p.
3. Clark C. The Conditions of Economic Progress. 3-rd ed., Largely rewritten. London : Macmillan, N.Y., St. Martin's Press, 1957. 720 p.
4. Fourastié J. Le Grand Espoir du XXe siècle : Progrès technique, progrès économique, progrès social. Paris: Presses Universitaires de France, 1949.
5. Прушківська Е. Кількісні та якісні характеристики секторальної структури в контексті економічного розвитку. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2013. Вип. 6(147). С. 82-87.
6. Старостіна А., Прушківська Е. Економічний зріст поняття національної економіки та її структури в умовах економічної нестабільності. *Економіст*. 2013. № 6. С. 29-32.
7. Статистичний щорічник України за 2017 рік. Держкомстат України ; за ред. І.Є. Вернера. К. : Консультант, 2018. 541 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_kr_u.htm (дата звернення: 01.04.2019).
9. Світовий ВВП-2016. URL: <https://www.olza.com.ua/statistics/57>
10. Мельник А.Г., Мельник О. І. Секторальна структура економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14.

References:

1. Fisher, A. (1939). Production, primary, secondary and tertiary. *Economic Record*, 15.1, 24-38.
2. Fisher, A. (1935). The Clash of Progress and Security, Macmillan, London, UK.
3. Clark, C. (1957). The Conditions of Economic Progress, 3-rd ed., Macmillan, London, UK.
4. Fourastié, J. (1949). Le Grand Espoir du XXe siècle: Progrès technique, progrès économique, progrès social. Presses Universitaires de France, Paris, France
5. Prushkivska, E. (2013). Quantitative and qualitative characteristics of the sectoral structure in the context of economic development. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu im. Tarasa Shevchenka*, 6(147), 82-87.
6. Starostina, A. (2013). Economic growth of the concept of the national economy and its structure in conditions of economic instability. *Economist*, 6, 29-32.
7. Verneka, I. (2018). Statistical Yearbook of Ukraine for 2017. Derzhkomstat Ukrainy, Konsul'tant. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf
8. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2017). Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/vvp/vvp_ric/vtr_kr_u.htm
9. World GDP-2016. Retrieved from <https://www.olza.com.ua/statistics/57>
10. Melnik, A. (2016). Sectoral structure of Ukraine's economy. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, 14. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/41.pdf>.

